

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра фінансових технологій і підприємництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**Інвестиційний аспект активізації розвитку підприємництва в
Україні**

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студентки Бойко Анни Вікторівни

групи Ф.мз-01с/1

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на

відповідне джерело _____ А.В. Бойко

(підпис)

Керівник ст. викл., к.е.н.

Г.В. Салтикова

(підпис)

Суми 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри, д.е.н.,
проф.

_____ Л.Л.

Гриценко

(підпис)

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи магістра

Студент(-ка) групи Ф.мз-01с/1 інституту (центру) ЦЗДВН спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Бойко Анна Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Тема роботи: Інвестиційний аспект активізації розвитку підприємництва в Україні

Затверджено наказом по СумДУ № _____ від «__» _____ 20__ р.

Термін здачі студентом завершеної роботи «__» _____ 20__ р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення):

Теоретичні основи розвитку підприємництва: основні поняття та фактори, аналіз тенденцій розвитку територій та бізнесу за період 2016-2020 років, механізми підтримки та розвитку малого і середнього підприємства як фактор регіонального розвитку.

Дата видачі завдання: «__» _____ 20__ р.

Керівник кваліфікаційної роботи: _____ Г.В. Салтикова
(підпис)

Завдання прийнято до виконання «__» _____ 20__ р. _____ А.В. Бойко
(підпис)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 36с., 14 рис., 3 табл., 26 джерел

Актуальність дослідження ґрунтується на усвідомленні ролі регіонів, що постійно зростає, та розумінні інвестицій як ключового фактору економічного зростання.

Мета роботи — на основі дослідження теоретичних основ інвестування та його державного та регіонального регулювання, аналізу поточного стану інвестування визначитися із проблематикою та напрямками вдосконалення регіональної інвестиційної політики.

Об'єкт дослідження - фінансові відносини, що виникають в процесі управління регіональним та загальнодержавним інвестуванням.

Предмет дослідження – процес інвестування на державному та регіональному рівнях.

Методи дослідження, які використовувалися в процесі написання роботи: порівняння, групування, аналіз, синтез, графічна візуалізація, класифікація, математичні та статистичні методи, дедукція та індукція.

Структура роботи. У першому розділі дипломної роботи досліджені інвестиції як основа економічного зростання та як об'єкт державного регулювання. Вивчені інструменти державної та регіональної інвестиційної політики.

У другому розділі проведено діагностику поточного стану інвестування в Україні у галузевому розрізі та у розрізі напрямів інвестування, що визначені державою як пріоритетні.

Третій розділ присвячений регіональному інвестуванню. Проаналізована інвестиційна діяльність в регіональному аспекті, виявлені найбільш привабливі та депресивні регіони, визначені та візуалізовані найбільш популярні галузі вкладання в них. Досліджено проблематику співвідношення централізованого та децентралізованого підходів при розробці державної та регіональної інвестиційної політики взагалі та в частині залучення іноземних інвестицій.

ДЕРЖАВНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА, ІНВЕСТИВАННЯ,
ІНВЕСТИЦІЙНА АКТИВНІСТЬ, ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ, ІНСТРУМЕНТИ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ, РЕГІОНАЛЬНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	7
1.1 Інвестиційна діяльність як об'єкт державного регулювання	7
Вплив інвестиційної діяльності на економічні процеси на	
1.2 державному та регіональному рівнях	8
1.3 Інструменти державної та регіональної інвестиційної політики	10
АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ	
2 ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	14
2.1 Аналіз інвестування за видами економічної діяльності	14
Стимулювання інвестування в рамках загальнодержавних	
2.2 пріоритетів	18
АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ ІНВЕСТИЦІЙ:	
3 СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	24
3.1 Аналіз капітальних інвестицій за регіонами	24
Проблема поєднання в механізмі інвестування	
3.2 централізованого і децентралізованого регулювання	28
ВИСНОВКИ	32
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	34

ВСТУП

Актуальність дослідження ґрунтується на усвідомленні ролі регіонів, що постійно зростає, та розумінні інвестицій як ключового фактору економічного зростання.

Світовий досвід показує, що неможливо зробити суттєві зміни в економіці та соціально-економічній сфері без збільшення інвестиційних ресурсів, що є одним із компонентів, що визначає конкретне становище країни на світовому ринку.

За сучасних умов Україна потребує залучення фінансових ресурсів інвесторів за для соціально-економічного розвитку країни. Таким чином одним з основних питань країни є покращення інвестиційного клімату. Розвиток провідних галузей економіки, та покращення державного регулювання інвестиційної діяльності – є одними з головних чинників підвищення інвестиційної привабливості країни.

Особливої уваги потребують питання регіонального інвестування та розробки відповідної політики регулювання, адже в нашій країні суттєво зрости тенденції до децентралізації.

Проблеми фінансування інвестицій, стимулювання економічного зростання, підвищення інвестиційної привабливості та покращення інвестиційного клімату України та її регіонів є предметом наукових досліджень, зокрема: Л. Є. Сімків, Ю. О. Шець, К. С. Малько, Р. П. Качур, Є. Ю. Мордань, А. В. Гуца, О.В. Фарат, Т.С. Овчаренко, А.А. Степанова. Попри їх ґрунтовні дослідження певні питання регіонального інвестування залишаються відкритими.

Мета роботи — на основі дослідження теоретичних основ інвестування та його державного та регіонального регулювання, аналізу поточного стану інвестування визначитися із проблематикою та напрямками вдосконалення регіональної інвестиційної політики.

Завдання, що поставлені у відповідності до мети:

- дослідити інвестиційну діяльність як об'єкт державного регулювання та як драйвер економічного розвитку територій;
- вивчити теоретичні основи застосування інструментів державної та місцевої інвестиційної політики;
- проаналізувати стан інвестування в державі в територіальному та галузевому аспектах;
- дослідити проблематику формування та імплементації регіональної інвестиційної політики.

Об'єкт дослідження - фінансові відносини, що виникають в процесі управління регіональним та загальнодержавним інвестуванням.

Предмет дослідження – процес інвестування на державному та регіональному рівнях.

Методи дослідження, які використовувалися в процесі написання роботи: порівняння, групування, аналіз, синтез, графічна візуалізація, класифікація, математичні та статистичні методи, дедукція та індукція.

Структура роботи. У першому розділі дипломної роботи досліджені інвестиції як основа економічного зростання та як об'єкт державного регулювання. Вивчені інструменти державної та регіональної інвестиційної політики. У другому розділі проведено діагностику поточного стану інвестування в Україні у галузевому розрізі та у розрізі напрямів інвестування, що визначені державою як пріоритетні. Третій розділ присвячений регіональному інвестуванню. Проаналізована інвестиційна діяльність в регіональному аспекті, виявлені найбільш привабливі та депресивні регіони, визначені та візуалізовані найбільш популярні галузі вкладання в них. Досліджено проблематику співвідношення централізованого та децентралізованого підходів при розробці державної та регіональної інвестиційної політики взагалі та в частині залучення іноземних інвестицій.

Фактологічну основу дипломної роботи складають статистичні дані на порталі ukrstat, дані численних міжнародних баз даних та рейтингів, наукові публікації зарубіжних та вітчизняних та вчених.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Інвестиційна діяльність як об'єкт державного регулювання

Інвестиції є одним з базових показників процесу економічного зростання країни, адже останнє залежить від залучення та дієвого використання інвестицій. Насамперед необхідно визначитись з поняттям інвестицій, адже досить часто його плутають з поняттям «капітальні вкладення».

В економічній літературі не існує одного універсального визначення цьому поняттю. Згідно Закону України «Про інвестиційну діяльність» визначення подається як сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [1].

В залежності від досліджуваного рівня поняття «інвестиції» на макро- та мікрорівнях має певну відмінність, насамперед, у зв'язку з функцією, яку вони виконують на цих рівнях.

Інвестиційна діяльність – один з найважливіших факторів розвитку суспільства, що забезпечує відтворення в економіці. Ефективність інвестиційної діяльності є запорукою економічного розвитку країни.

У широкому значенні інвестиційна діяльність – це діяльність, пов'язана із вкладенням коштів в об'єкти інвестування з метою одержання прибутку. Схоже трактування міститься в Законі України «Про інвестиційну діяльність», за яким «інвестиційною діяльністю розуміється вкладення інвестицій і практичні дії з метою одержання прибутку й (або) досягнення іншого корисного ефекту» [1].

У вузькому значенні інвестиційна діяльність, власне інвестування, є процесом перетворення інвестиційних ресурсів у вкладення.

Інвестиційна діяльність може бути класифікована за предметом, об'єктом і суб'єктом її реалізації [1] (рисунок 1.1).

За суб'єктною ознакою виокремлюють державу, громадян та суб'єктів господарювання як учасників інвестиційної діяльності. Зауважимо, держава бере участь в інвестиційному процесі у двоякому сенсі: як власне інвестор, і в

цій ролі має права та обов'язки рівні з іншими інвесторами, і як регулятор інвестиційних процесів.

Предметний розріз класифікації відсилає нас до джерел фінансування інвестицій, які традиційно розподіляються на власні, залучені та запозичені.

Окремий інтерес представляє структурування інвестиційного ринку, яке, доречі, не має одностайного бачення в науковій літературі, отже подане нами спираючись на класифікацію інвестицій за видами активів – фінансові та реальні із виокремленням інтелектуальної (інноваційної) складової.

У макроекономічному аспекті інвестиційна діяльність є процесом створення основи економіки країни у майбутньому, адже збільшення обсягів інвестицій у поточному році, призведуть до збільшення обсягу валового внутрішнього продукту країни в майбутньому.

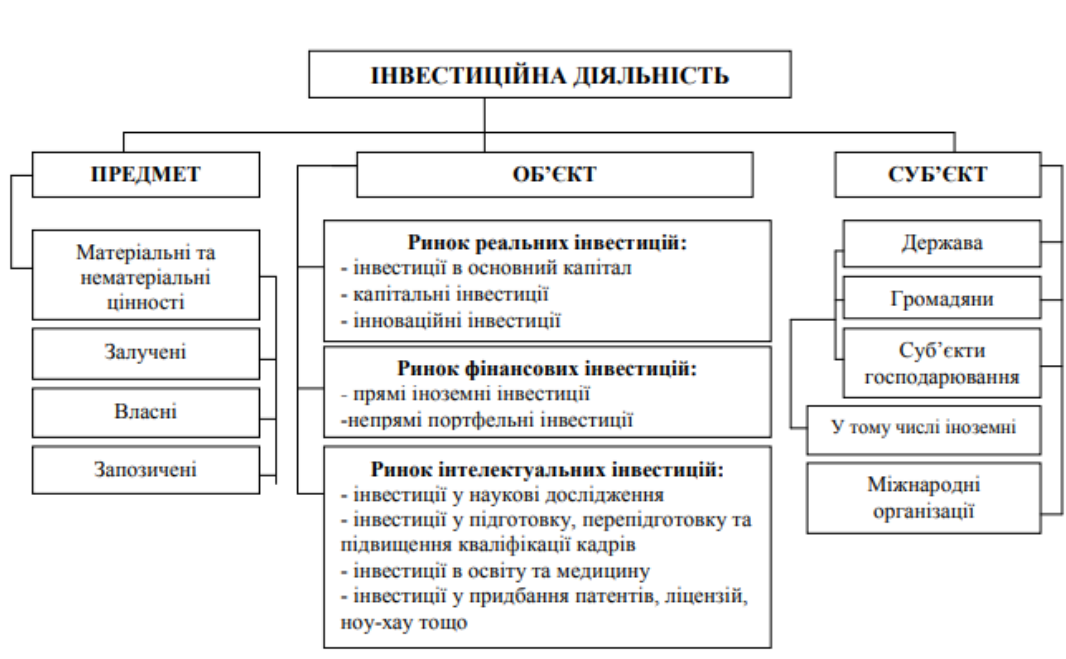

Рисунок 1.1 - Об'єктно-суб'єктна декомпозиція інвестиційної діяльності

1.2 Вплив інвестиційної діяльності на економічні процеси на державному та регіональному рівнях

Типовою рисою розвитку суспільства у нинішньому етапі є підвищення ролі фінансового сектора економіки, посилення його впливу на всі сфери

життя країни. Чільне місце у сфері фінансових відносин займає інвестування, оскільки воно є визначальним фактором економічного зростання країни.

При вільному ринковому господарстві характерне найбільше цінування свободи, права приватної власності та конкуренції. При цьому інвестиції є лише вкладанням коштів за для отримання прибутку. За умов вільного ринкового господарства передбачається що діяльність проводиться на свій страх і ризик та має спрямування на реалізацію власних інтересів

Моделі державної присутності у регулюванні інвестування змінювалися із часом.

Основною властивістю поточної моделі є активна державна політика у сфері забезпечення інфраструктурних, правових та екологічних умов для зростання економіки; намагання створити для всіх можливості створити свою справу.

За радянських часів поняття інвестиції, тобто вкладення капіталу для отримання прибутку, не існувало, адже всі підприємства за формою власності відносились до державних, а замість ринкової (конкурентоспроможної) системи втілювалась планова, що передбачала прийняття рішень центральним органом управління та планування використання ресурсів з метою виробництва необхідних товарів та послуг. Підприємства не мали стимулів до удосконалення виробництва та залучення передових технологій до виробництва через відсутність ринкової конкуренції, обмеженості ресурсів наданих центральним органом управління та суворого дотримання планів по виробництву. Тому інвестування в сучасному розумінні не мало можливості виникнути за таких умов господарювання.

Що стосується України, можна сказати що інвестиційних процеси мають всі риси перехідної економіки в плані розвитку. Найбільшим та чи не єдиним припливом інвестицій в економіку України можна назвати період протягом 1992 – 1996 рр., під час якого відбувалась масова приватизація об'єктів державної та комунальної власності. Негативним аспектом при цьому було те, що приватизувалися не збиткові підприємства з метою пошуку для них ефективного власника, а навпаки, прибуткові.

За останні роки для країн з перехідною економікою зростає актуальність залучення довгострокових інвестицій, насамперед, у реальний сектор. Загальновідомо, що Україна в цьому відношенні не є винятком.

Сучасна ситуація в Україні характеризується певним прагматизмом суб'єктів економічних відносин. Вкладання коштів в підприємство або будь-який інвестиційний проект відбувається лише за умов, коли ці інвестиції призведуть до одноразового високого прибутку. Підхід при якому інвестиції це - "вкладання в майбутнє", вважається не вигідним. Переважно це пояснюється нестабільною політичною ситуацією, коли влада та її курс часто змінюються, причому спостерігається прикра та ганебна тенденція, що нова влада переслідує в тому числі кримінально, владу попередню.

Підприємства та їх керівники найчастіше діють за умов невизначеності та, здійснюючи капіталовкладення, орієнтуються на базові показники такі як ціни та рентабельність основних виробничих факторів, що призводить до ситуації коли найбільші вкладення здійснюються в галузі, де названі фактори є найбільш привабливими. Серед таких галузей – оптова та роздрібна торгівля, сфера послуг, фінансові операції.

1.3 Інструменти державної та регіональної інвестиційної політики

Державне регулювання економіки пов'язане з виконанням державою комплексу властивих їй економічних функцій, найважливішими з яких сьогодні є: забезпечення конкурентоздатності економіки та захист національного виробництва; забезпечення процесу соціально справедливого перерозподілу доходів та національного багатства; згладжування впливу економічних циклів на національну економіку.

Отже, державне регулювання економіки – це вплив держави через її законодавчі та виконавчі органи на процес соціально-економічного розвитку з метою досягнення цілей і пріоритетів державної економічної політики через відповідний механізм

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики.

Воно визначається показниками економічного і соціального розвитку України, регіональними програмами розвитку народного господарства, місцевими бюджетами та передбачуваними в них обсягами державного фінансування інвестиційної діяльності.

Державна інвестиційна політика є сукупністю макроекономічних інструментів та важелів, що визначають напрямки інвестування, створюють умови для мобілізації ресурсів підприємств та домогосподарств та створюють сприятливий інвестиційний клімат шляхом застосування податкових, амортизаційних пільг, методів грошово-кредитного та податкового регулювання, забезпечують при всьому цьому загальне стимулювання інвестиційної активності[5, с.69].

Зауважимо, що акцент на стимуляції інвестування та позитивній оцінці зростання обсягів реального інвестування – підхід неуніверсальний. Економічна історія знала кризи перевиробництва, і в цьому випадку метою державної політики стає не стимулювання, а дестимулювання інвестування, тобто вжиття заходів задля згортання інвестиційної діяльності.

Стосовно інструментарію інвестиційної політики в процесі дослідження схилиємося до думки, що він переважно має належність до інших видів політик, тобто найбільш загальні, дієві, такі, що значною мірою формують інвестиційний клімат інструменти, належать монетарній та фіскальній політикам (малюнок 1.2). За допомогою інструментарію монетарної політики – рівня відсоткових ставок та інструментарію збільшення пропозиції грошей (норми обов'язкових резервів та операції на відкритому ринку), та фіскальної політики – ставок податків та рівня державних витрат здійснюється вплив на рівень інвестиційних витрат. Наголосимо, це – загальнодержавні інструменти загального впливу.

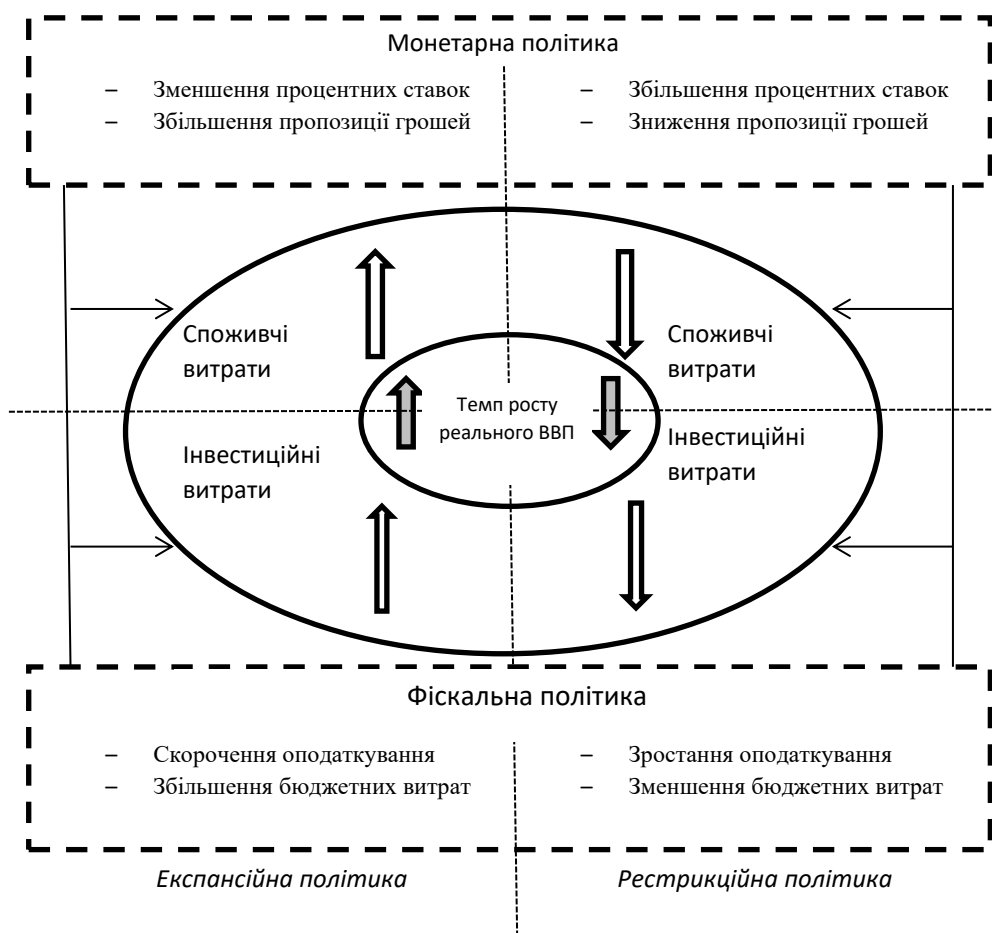

Рисунок 1.2 – Взаємодія інструментарію монетарної та фіскальної політик та їх вплив на інвестиційну активність та економічне зростання [23, с.63].

Макроекономічні умови для інвестиційної діяльності створюються відповідною державною політикою, яку реалізують органи центральної виконавчої влади та Національний банк України (рисунок 1.3).

Щодо інструментарію регіональних інвестиційних політик, вони формуються та застосовуються органами місцевої влади.

Створюються пільгові умови інвесторам, що здійснюють інвестиційну діяльність у найважливіших для задоволення суспільних потреб напрямах, насамперед соціальній сфері, технічному і технологічному вдосконаленні виробництва, створенні нових робочих місць для громадян, які потребують соціального захисту, впровадженні відкриттів і винаходів, в агропромисловому комплексі, в реалізації програм ліквідації наслідків

Чорнобильської аварії, у виробництві будівельних матеріалів, у галузі освіти, культури, охорони навколишнього середовища і здоров'я тощо.

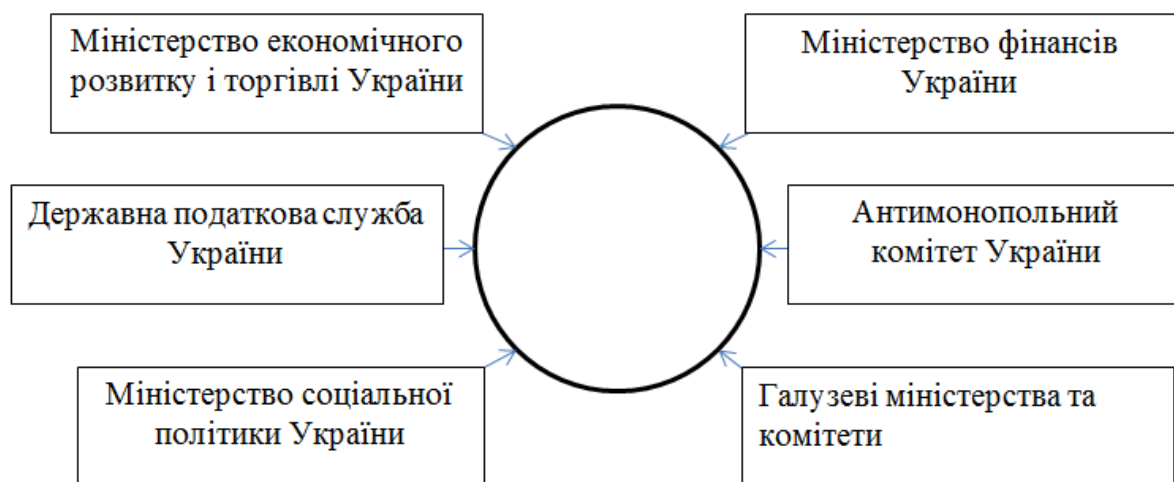

Рисунок 1.3 - Органи центральної виконавчої влади що впроваджують інвестиційну політику

2 АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз інвестування за видами економічної діяльності

Розглядаючи стан інвестиційної діяльності, можна побачити позитивну динаміку росту загального обсягу починаючи з 2014 року, коли економіка України зазнала спаду через негативні зовнішні чинники. (рис. 2.1).

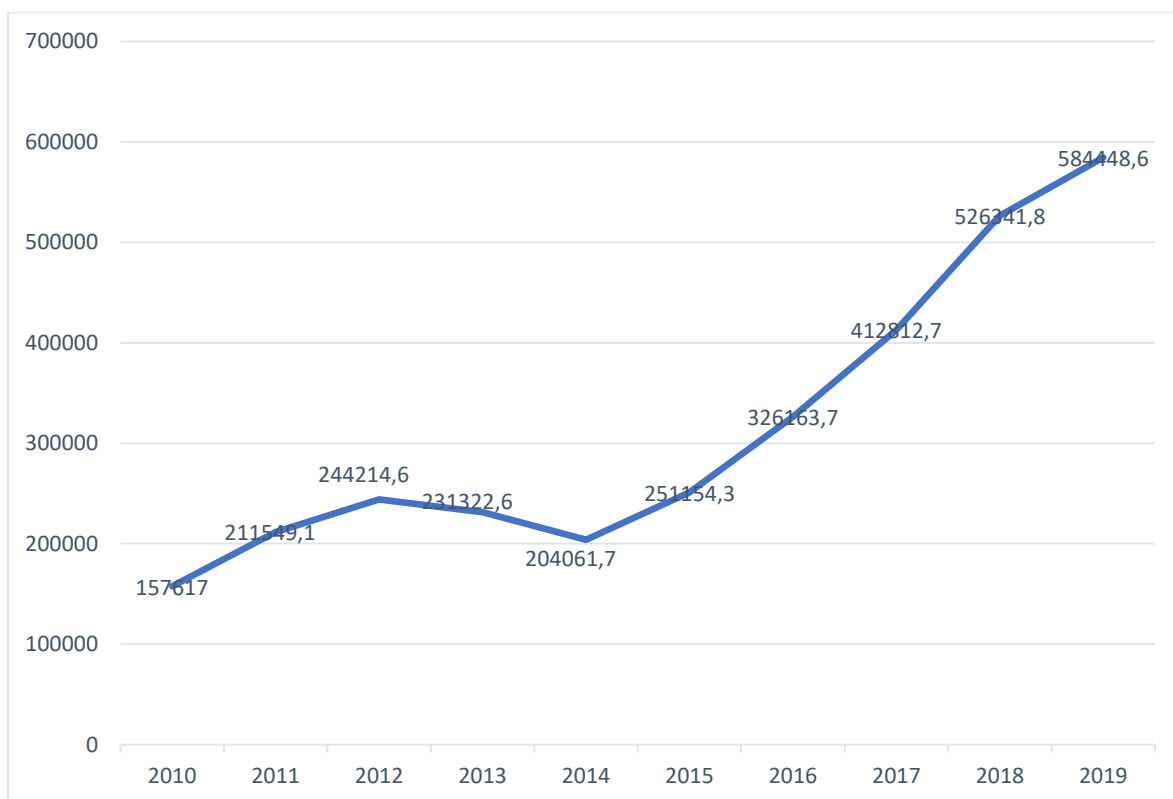

Рисунок 2.1 – Загальний обсяг капітальних інвестицій за період 2010-2019 рр (млн. грн.)

Аналізуючи саме галузеву структуру капітальних інвестицій, можна зазначити, що найбільше вкладень з 2015 по 2019 рік відбулось у промисловість, за ним йде будівництво і сільське, лісове та рибне господарство. Починаючи з 2018 року, у номінальних грошових одиницях, приблизно у півтора рази зросла і оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів. В той же час, найменших інвестиційних ресурсів отримали такі галузі як освіта, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок.(таб. 2.1.)

В процесі аналізу обсягів інвестування у номінальних грошових одиницях, можна зробити висновок, що структурна складова галузевого розподілу капітальних інвестицій починаючи з 2015 року і до 2019 майже не зазнала змін.

Таблиця 2.1 - Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності 2015-2019рр. (млн. грн.) [6]

	2019	2018	2017	2016	2015
Усього	584448,6	526341,8	412812,7	326163,7	251154,3
Сільське, лісове та рибне господарство	55254,2	65901,1	57804,7	45042,4	27900,0
Промисловість	231849,5	179718,3	136490,1	108635,2	84168
Будівництво	59681,1	51902,4	50640,4	40933,3	40931,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	43510,4	47597,2	28856,7	25074,1	18152,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	41371,9	44920,5	35702,2	24737,7	16278,0
Тимчасове розміщення й організація харчування	2756,5	1903,6	1591,4	1438,1	970,0
Інформація та телекомунікації	20904,0	28644,4	17038,1	15619,8	21848,4
Фінансова та страхова діяльність	10887,7	10763,8	7950,7	7620,7	6223,7
Операції з нерухомим майном	24084,0	21264,7	15865,3	17248,3	8797,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	11515,9	9029,6	7613,3	5359,0	3805,3
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	11171,4	9004,8	11308	9140,1	5677,4
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	52209,2	40883,5	30366,5	19104,2	12547,5
Освіта	4851,3	3849,5	3256,9	1827,3	1176,4
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	9948,3	7243,8	6380,7	3317,1	1550,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	3958,7	3317,6	1471,5	795,6	921,4
Надання інших видів послуг	494,5	397,0	476,2	270,8	206,5

Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Якщо розглядати данні наведенні в таблиці вище у відсотковому значенні, можна побачити більше змін у розподілі інвестицій. Так, сільське, лісове та рибне господарство зменшилось з 11% до 9% від загальної суми капітальних інвестицій. Промисловість навпаки зросла, якщо у 2015 році в неї

інвестували 34% коштів, то у 2019 цей показник виріс до 40%. Вагомі зміни відбулись і у будівництві, відсоток вкладань зменшився з 16 до 10. А Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, що помітно виріс починаючи з 2018 року (у номінальних грошових одиницях України), у відсотковому значенні порівнянно з 2015 роком не змінився. Більш ніж у два рази зменшилось інвестування в інформаційну та телекомунікаційну галузь і на стільки же збільшилось державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування. Таким чином можна помітити, що галузева структура капітальних інвестицій потерпіла змін.

Рисунок 2.2 – Галузева структура капітальних інвестицій за 2015 та 2019 роки.

Розглядаючи найбільший сектор вливань інвестицій – промисловість, можна поділити його ще на 4 складові:

- Добувна промисловість і розроблення кар'єрів
- Переробна промисловість
- Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря
- Водопостачання; каналізація, поводження з відходами

Найбільше інвестицій надходить саме у переробну промисловість, у відсотковому значенні ця частина зменшилась від 52,95% до 44,67% від інвестування в промисловість. Майже на однаковому рівні інвестують і в добувна промисловість, розроблення кар'єрів та постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря - 29,22% та 24,37% відповідно, станом на 2019 рік. Найменш інвестиційно привабливою в Україні з промислових галузей є водопостачання; каналізація, поводження з відходами, ця складова стабільно займає 1,5-2% останні 5 років. (таблиця 2.2)

Таблиця 2.2 - Капітальні інвестиції в промисловість 2015-2019 рр.

Рік	2019		2018		2017	
	млн.грн		млн.грн		млн.грн	
Промисловість	231849,5	100,00%	179718,3	100,00%	136490,1	100%
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	67747,2	29,22%	52848,1	29,41%	34436,0	25%
Переробна промисловість	103565,4	44,67%	88854,4	49,44%	70402,6	52%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	56499,5	24,37%	34962,8	19,45%	28996,6	21%
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	4037,4	1,74%	3053,0	1,70%	2654,9	2%
	2016		2015			
	млн.грн		млн.грн			
Промисловість	108635,2	100,00%	84168	100,00%		
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	21740	20,01%	17246,3	20,49%		
Переробна промисловість	55002,2	50,63%	44563,1	52,95%		
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	29885,7	27,51%	21039,9	25,00%		
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	2007,3	1,85%	1318,7	1,57%		

Сучасний стан галузевого розподілу зумовлений інвестиційною політикою України, що регулює її клімат та привабливість для інвесторів. Правовою основою стимулювання інвестиційної діяльності є Конституція України, закони України "Про інвестиційну діяльність", "Про режим іноземного інвестування" та інші нормативно-правові акти, що регулюють відносини у цій сфері.

2.2 Стимулювання інвестування в рамках загальнодержавних пріоритетів

Одним з регулюючих та стимулюючих законів – це «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць». Цей Закон визначає основи державної політики в інвестиційній сфері протягом 2013-2032 років щодо стимулювання залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки. Він спрямований на концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках розвитку економіки з метою запровадження новітніх та енергозберігаючих технологій, створення нових робочих місць, розвитку регіонів.

Згідно цього закону, пріоритетними галузями економіки є галузі, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній конкурентоспроможній екологічно чистій продукції, високоякісних послугах, які реалізують державну політику щодо розвитку виробничого та експортного потенціалу, створення нових робочих місць. [2]

Такі галузі отримують підтримку держави та особливі умови оподаткування, що визначаються «Податковим кодексом України», а особливості оподаткування ввізним митом суб'єктів господарювання визначеними у переліку цього закону, регулюється «Митним кодексом України».

Відповідно до частини другої статті 2 Закону України “Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць” затверджено перелік пріоритетних галузей економіки до яких відносяться:

1. Агропромисловий комплекс за напрямками - виробництво, зберігання харчових продуктів, у тому числі дитячого харчування, а також виробництво біопалива, з орієнтацією на імпортозаміщення [2].

Таким чином, з затвердження цього документа у 2013р. і по 2019 р. спостерігається хвилеподібний, не стабільний ріст інвестицій у діяльність із

забезпечення стравами та напоями. У номінальній вартості капітальні інвестиції збільшилися з 2013 року з 523,8 млн. грн. до 1787,8 млн. грн, що більше у три рази, але у відсотковому значенні від загальної суми інвестицій відбулось збільшення від 0,2% до 0,3%.(рис. 2.3) Тобто, затвердження закону «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» майже не мало впливу на розвиток інвестування в цій сфері.

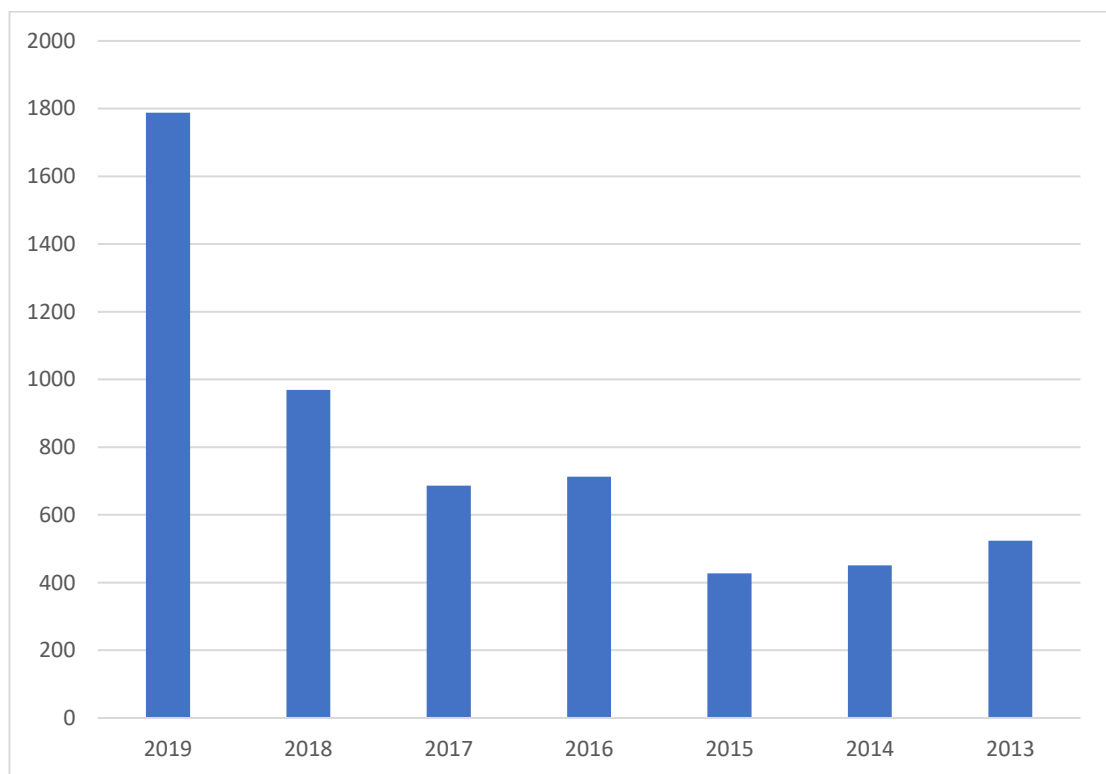

Рисунок 2.3 – Капітальні вкладення у діяльність із забезпечення стравами та напоями 2013 – 2019рр. (млн.грн)

2. Житлово-комунальний комплекс за напрямками:

- створення об'єктів поводження з відходами (побутовими, промисловими та відходами, які утворилися в результаті добування та перероблення корисних копалин і виробництва електричної та теплової енергії);
- будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері тепlopостачання, централізованого водopостачання та водовідведення [2].

Водопостачання; каналізація, поводження з відходами за останні 5 років коливались від 0,5% до 0,7%, на 2013 рік цей показник був 0,8, що не занадто відрізняється від сучасного становища, лише у 2014 році цей показник впав до 0,4%. Переробна промисловість, що займає найбільшу частку інвестицій також залишається стабільною від 16,8% до 17,8%, найбільшого значення з початку дії закону показник набрав у 2014р. – 20,1%. Тобто, у цій галузі також не змінювала свою пріоритетність. Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря за останні 7 років коливалась у діапазоні від 6,6% до 13,6%, саме у цій сфері, не зважаючи на державне стимулювання, відбувся спад.(Рис. 2.4)

Рисунок 2.4 – Капітальні вкладення у галузі промисловості відповідно до загальних капітальних інвестицій України 2013-2018рр.

3. Машинобудівний комплекс за напрямками - виробництво нових та імпортозаміщуючих видів комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, машин і устаткування, електричного устаткування, автотранспортних та інших транспортних засобів [2].

Розглядаючи виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, можна помітити зростаючу динаміку інвестиційних вкладень, так з

2013 р. до 2018 р. Капітальні інвестиції збільшились на 691,2 млн. грн и вже у 2019 впали до 739,1 млн.грн.(таб. 2.3). Але, спостерігаючи за відсотковою складовою, стає зрозуміло, що ріст спостерігався лише до 2016 році, а у 2019 вона складає 0,13%, що на 0,3 більше порівнянно з 2013р. (Рис. 2.5)

Виробництво електричного устаткування також має схожий характер, за номінальними вкладеннями в українській грошовій одиниці, найбільше вкладень відбулось у 2018 та 2017 роках – 2836,8 та 1776,1 відповідно (таб. 2.3). А у структурній складові помітно, що ріст привабливості цієї галузі тривал лише до 2017 року. У 2019 році виробництво електричного устаткування складало 0,3%, що не відрізняється від 2013 року. (Рис. 2.5)

Виробництво машин та устаткування не віднесених до інших угруповань також збільшувалось до 2018 року до 3744,3 млн грн,(таб. 2.3). але порівнянно з загальною сумою капітальних інвестицій зростало лише до 2014 року, в 2019 складало 0,56% коли на рік заснування документу він був на рівні 0,92%. (Рис. 2.5)

Виробництво автотранспортних засобів та інших транспортних засобів як і все машинобудівництво не піддалось стимуляції. Маючи однакову з іншими галузями машинобудування, тенденцію, у структурній складовій на 2019 рік вона займала 0,9% коли на 2013 рік цей показник був на рівні 1,13%.(Рис. 2.5)

Таким чином, хоча машинобудування і була пріоритетною галуззю для інвестицій, закон “Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць” та його стимулюючи складові цього не змінили.

Таблиця 2.3 - Капітальні інвестиції в машинобудуванні 2013-2019 (млн. грн)

Рік	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	739,1	938,5	757,8	621,4	383,8	232,1	247,3

Продовження таблиці 2.3

Виробництво електричного устаткування	1776,1	1836,8	1615	1125,3	768,9	591,3	754
Виробництво машин та устаткування не віднесених до інших угруповань	3280,4	3744,3	2986,4	2215,4	1879,6	2019,3	2271,4
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	5262,4	5439,1	4475,4	3203,9	3261,4	2438,4	2811,5

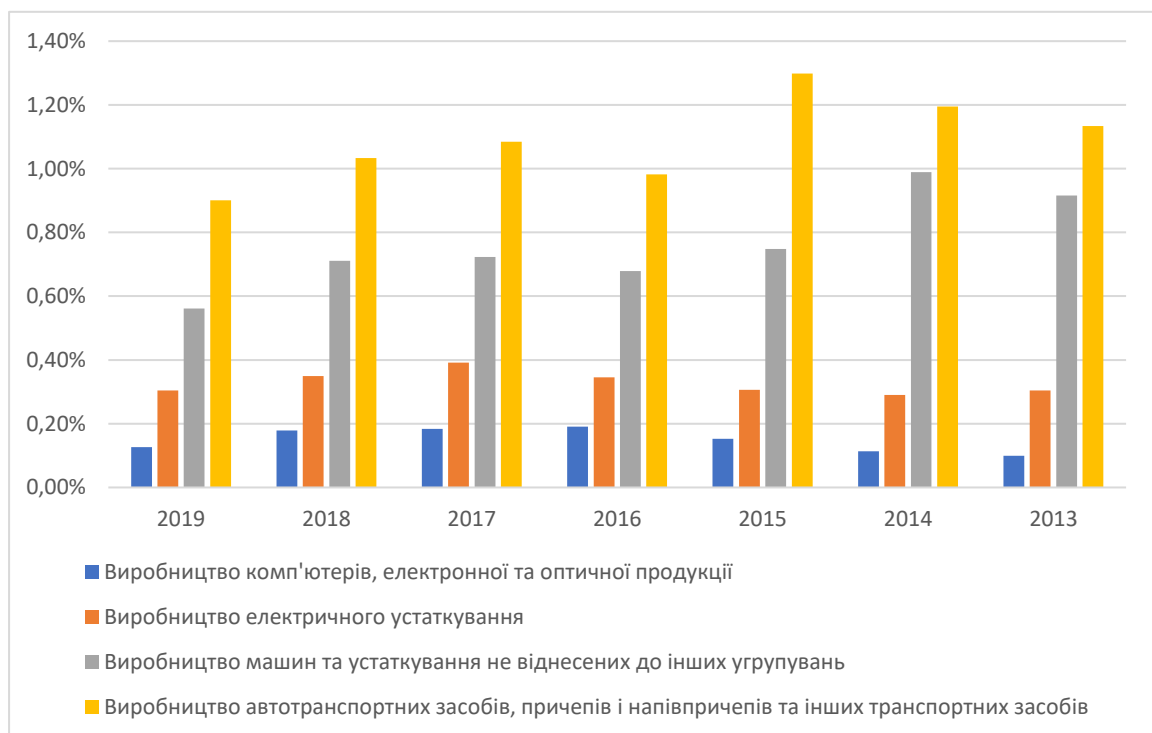

Рисунок 2.5 – Капітальні вкладення в галузі машинобудування відповідно до загальних капітальних інвестицій України 2013-2019рр.

4. Транспортна інфраструктура за напрямками - будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері транспортної інфраструктури [2].

У загальному обсязі, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність з 2015 року залишилось не змінним та складає 2% від загальної частки капітальних інвестицій.

5. Курортно-рекреаційна сфера і туризм за напрямками - будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури[2].

Через нестабільну політичну ситуацію починаючи з 2014 року, стан туризму в Україні погіршився, що сприяло занепаду цієї галузі.

6. Переробна промисловість за напрямом - імпортозаміщуюче металургійне виробництво [2,3].

В Україні в металургійне виробництво залучається все більше коштів, так 10669,6 млн. грн. у 2013р. зросли до 30488,4 млн. грн. у 2019р. У структурі капітальних інвестицій вони мають хвиле подібний вид, але, навіть за такої тенденції, з 4,3% у 2013 році металургія збільшилась до 5,22% у 2019 році.(Рис. 2.6)

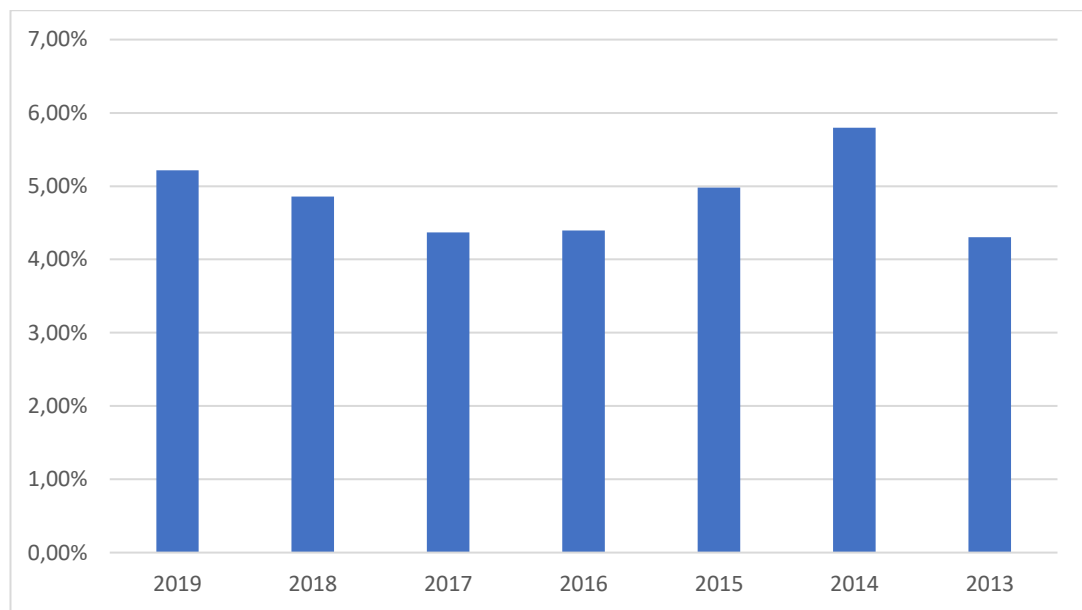

Рисунок 2.6 – Капітальні вкладення в галузі металургії відповідно до загальних капітальних інвестицій України 2013-2019

Проаналізуючи перелік в документі з динамікою розподілу капітальних інвестицій, можна стверджувати, що стимуляція розвитку галузей мала частковий ефект. Найбільшого впливу вона мав на металургійну діяльність.

3 АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ ІНВЕСТИЦІЙ: СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

3.1 Аналіз капітальних інвестицій за регіонами

Розглядаючи інвестиційний клімат України в цілому, слід зазначити, що капітальні інвестиції в країні переважно централізовані в м. Київ – столиці (186644,1 млн. грн, 32%). Це зумовлено можливістю швидко окупити свої вкладення, розвитком технологій та розміром внутрішнього ринку.

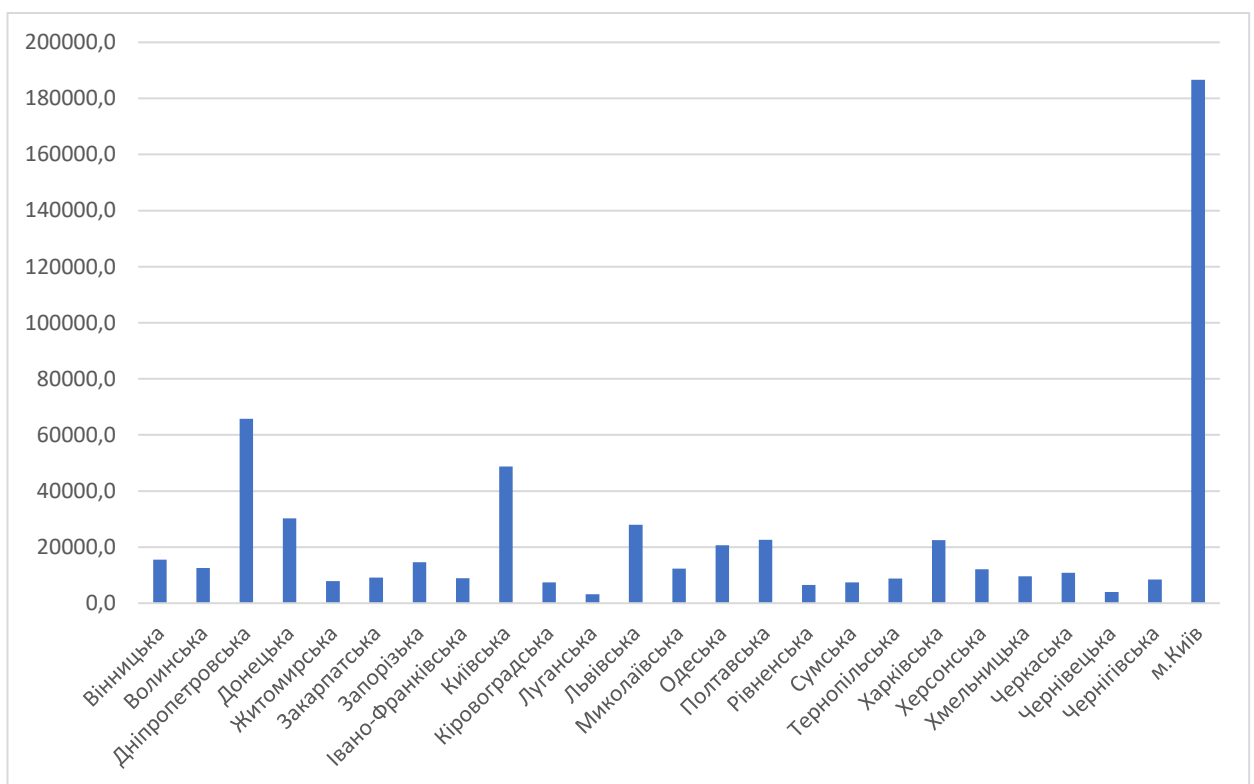

Рисунок 3.1 – Капітальні інвестиції за регіонами за 2019 рік

За Києвом друге та третє місце посідають Дніпропетровська область та Київська відповідно, вони займають 12% та 8% від загальної кількості інвестицій. Таким чином, більше половини капітальних інвестицій концентровані в 1 місті та 2 областях.

Хоча дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово

окупованих територій у Донецькій та Луганській областях, але вони дають розуміти, що найменш привабливими для інвесторів являються Луганська та Чернівецька обл.

«Євро-Рейтинг – українське рейтингове агенство оцінює ефективність інвестиційної політики регіону, інвестиційну активність та базові показники соціально-економічної сфери. Таким чином вони ранжують регіони від ineA до ineG. У 2 кв. 2019 г. найвищу оцінку отримали Дніпропетровська, Київська, Львівська, Миколаївська, Полтавська та Харківська області. Найгірше оцінили, в ineF – Чернігівську та Сумську обл. така оцінка свідчить, що інвестиційна політика регіону малоефективна. Інвестори неохоче направляють кошти в регіональне господарство. Основні показники розвитку соціально-економічної сфери нижче, ніж середній рівень».[4]

Проаналізувавши данні рейтингу, можна зробити висновок, що найбільш інвестиційно привабливими є м. Київ, Дніпропетровська, Київська, Львівська, Харківська області, вони займають перші місця в обох рейтингах. Після них потенціал мають Одеська, Миколаївська та Полтавська обл.

Але, як вже було сказано, ці показники не містять галузевого аспекту. Якщо розглянути сегментування інвестицій за видами економічної діяльності 3 лідерів капітальних інвестицій на 2019р. – м. Київ, Дніпропетровську обл. та Київську обл., можна помітити, що закономірності у розподілі майже не має.

В Києві найбільше інвестицій йде на Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря та будівництво – 25% та 21% відповідно. Більше 10% займають сільське, лісове та рибне господарство; переробна промисловість; водопостачання, каналізація, поводження з відходами.

В Дніпропетровській області найбільшу частину займає переробна промисловість – 30%, за нею йде добувна промисловість і розроблення кар'єрів -29% та державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування – 10%.

В Київській області понад 10% займає: транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; постачання електроенергії,

газу, пари та кондиційованого повітря; оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; інформація та телекомунікації.(рисунок 3.2):

Рисунок 3.2 – Галузевий розподіл капітальних інвестицій в м. Києві, Дніпропетровській обл. та Київській обл. [7,8,9]

За даною діаграмою можна помітити, що більше коштів було інвестовано саме у промисловість, що відповідає загальній тенденції в Україні. Також у всіх 3 регіонах можна побачити від 7% до 13% вкладень в оптову торгівлю, коли в загальній складовій країни це лише 7%, дивлячись, що саме у цих регіонах сконцентрована більшість капіталовкладень, то можна зробити висновок, що саме вони забезпечують більше половини цієї галузі. Також в

Києві та Київській обл. значний розмір інвестицій йде на будівництво – 21% та 8% відповідно. В інших галузях ці три регіони спільних рис не мають.

Розглядаючи галузевий розподіл регіонів, які на 2019р. отримали найменше капітальних інвестицій, Луганську та Чернівецьку області, можна зробити висновок, що (рисунок 3.3):

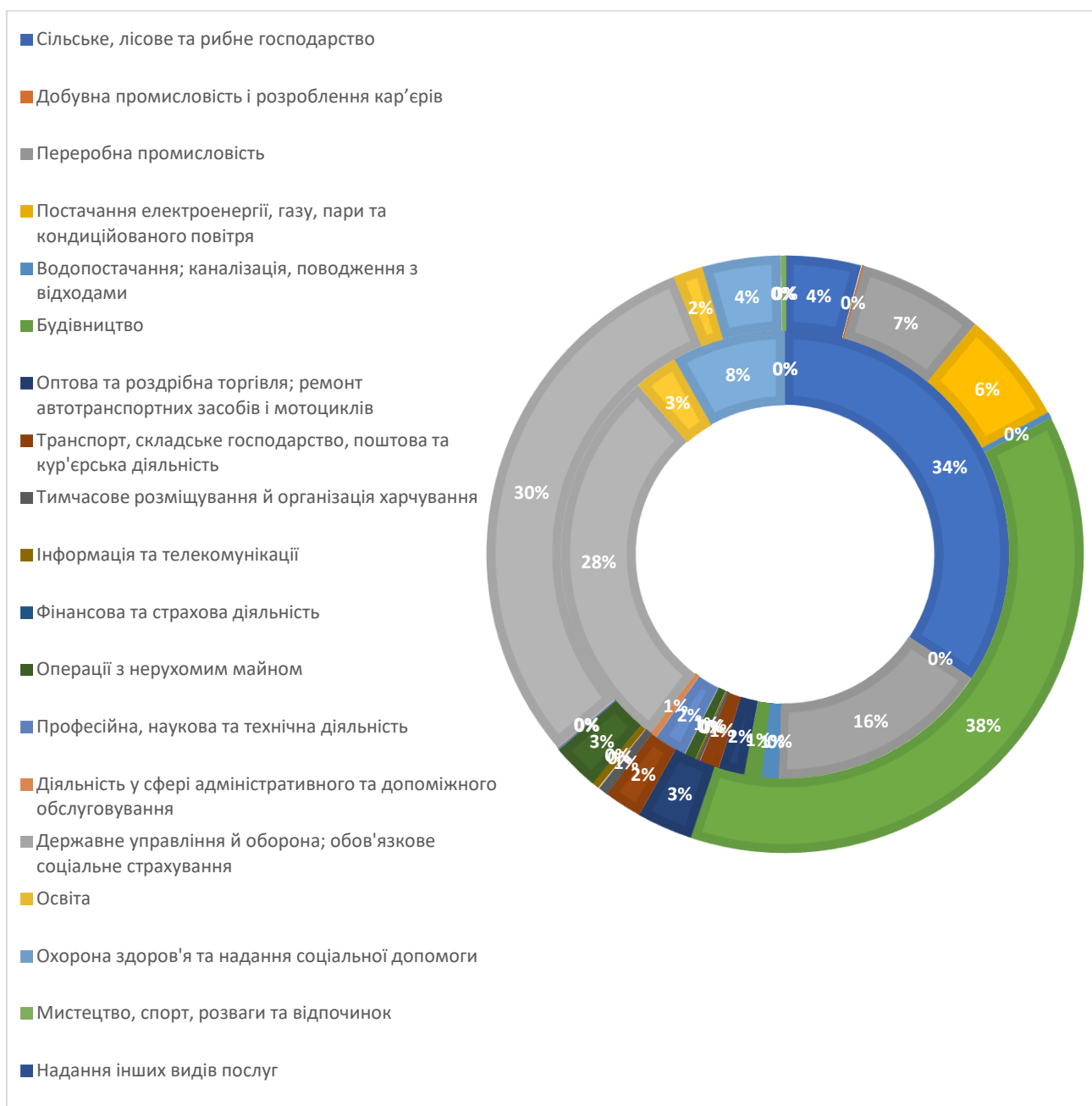

Рисунок 3.3 – Галузевий розподіл капітальних інвестицій в Луганській та Чернівецькій областях. [10,11]

В Луганській області найбільше капітальних інвестицій вводиться в будівництво – 38% та в державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 30%. Такий розподіл зумовлений військовими діями на території регіону.

В Чернівецькій області найбільша частка інвестицій припадає на Сільське, лісове та рибне господарство – 34%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 28% та переробна промисловість – 16%.

Порівнюючи галузевий розподіл найпривабливіших та найменш інвестиційно містких регіонів країни, можна зробити висновок, що велике значення має розвиток промисловості, адже він найбільш інвестиційно привабливий в Україні. Також, велика частина інвестицій в регіонах, що мають найменшу інвестиційну підтримку віддається на державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування, коли в більш перспективних регіонах складова цієї галузі коливається від 4% до 10%.

3.2 Проблема поєднання в механізмі інвестування централізованого і децентралізованого регулювання

Однією з головних причин стимулювання розвитку державних економік є неефективна інвестиційна політика, яка в нашій країні виконується за умови порушень оптимальних співвідношень між національними заощадженнями та інвестиційно господарським комплексом, скорочення обсягів накопичення, зменшення бюджетних капіталовкладень, неефективного використання прямих іноземних інвестицій.

Головне завдання країни на теперішній час - це оптимально розподілити капіталовкладення на : на державному, місцевому та регіональному рівні. Це питання уявляється нами поки що нездоланим з огляду на відсутність єдиного критерію такого розподілу.

Постає принципове питання: як має розроблятися регіональна інвестиційна політика – централізовано чи децентралізовано? При

централізованому підході пріоритет мають загальнодержавні критерії ефективності, що, з одного боку, добре, адже політика формується цілісною та зваженою; з іншого боку при такому підході інтереси регіонів реалізуються за залишковим принципом.

Децентралізоване формування регіональної інвестиційної політики головною перевагою має факт превалювання саме регіональних інтересів, але при цьому виникає ризик неузгодженості, некоординованості, еkleктичності державної інвестиційної політики.

Отже, істина, як завжди, посередині. Пошук оптимальної моделі формування регіональної інвестиційної політики та механізм узгодження її із загальнодержавною є напрямком подальших наукових пошуків та продовжує знаходитися на вістрі уваги економічної науки.

Цілеспрямований вплив структур регіонального керування на всіх учасників інвестиційного процесу в інтересах досягнення креслених цілей соціально-економічного розвитку є сутністю системи реалізації регіональної інвестиційної політики.

Формування й впровадження регіональної інвестиційної політики регіону являє собою комплексне багаторівневе завдання, кожний з етапів якої вимагає окремого відпрацювання й постійної адаптації до умов функціонування соціально-економічної системи регіону, що постійно змінюється.

Поняттям система формування й впровадження регіональної інвестиційної політики пояснюється сукупність методів і комплексів, що використовують органи державного управління для впливу на учасників інвестиційного процесу задля покращення соціально-економічного розвитку регіону.

Іншим важливим питанням державної та регіональної інвестиційної політики є питання залучення іноземних інвестицій. В пунктах 2.1-2.2 та 3.1 статистично досліджувалися питання активності інвестування, та ми дістали висновку, що стан інвестування – незадовільний; до того мають місце галузеві та регіональні диспропорції. Залучення іноземних інвестицій може стати шляхом розв'язання всіх зазначених проблем. На рисунку 3.4 подане

авторське узагальнення регіональних аспектів політики залучення іноземних інвестицій.

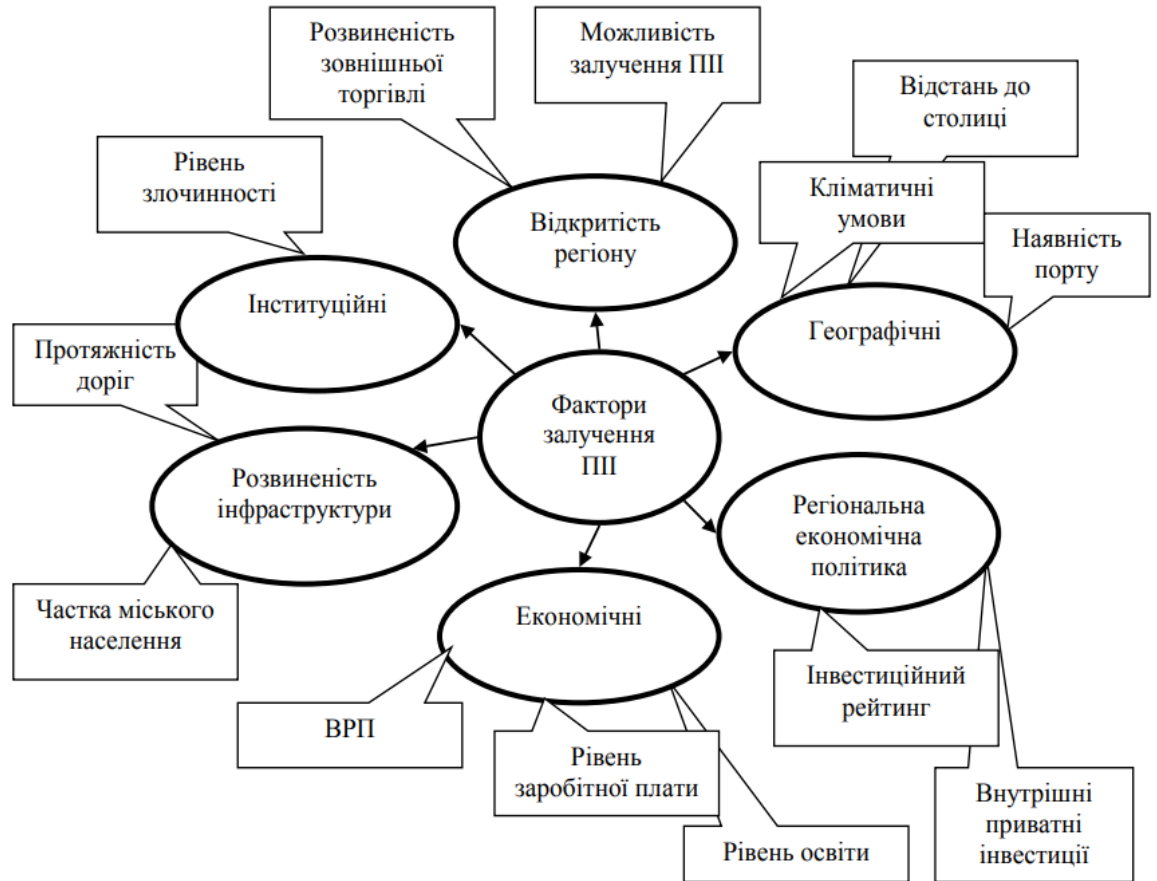

Рисунок 3.4 – Регіональні фактори залучення ПІІ

Як ми розуміємо, зазначені фактори спричиняють нерівномірність у розподілі іноземних інвестицій; рисунок 3.4 втілює наявність початкових нерівних умов, що формує диспропорції в конкуренції регіонів за іноземний капітал. Вирівнювання таких диспропорцій в тому числі є важливим завданням регіональної інвестиційної політики.

Співвідношення регіонального та галузевого аспектів державної політики залучення іноземних інвестицій (авторське бачення) подане на рисунку 3.5:

Підсумовуючі все вище сказане, питання формування державної та регіональної інвестиційної політики – питання багатоаспектне, складне; єдиного погляду в науковій літературі не виявлено. Але всі ці питання мають розроблятися та вдосконалюватися із врахуванням історичного та поточного контексту та врахуванням зростаючої ролі регіонів.

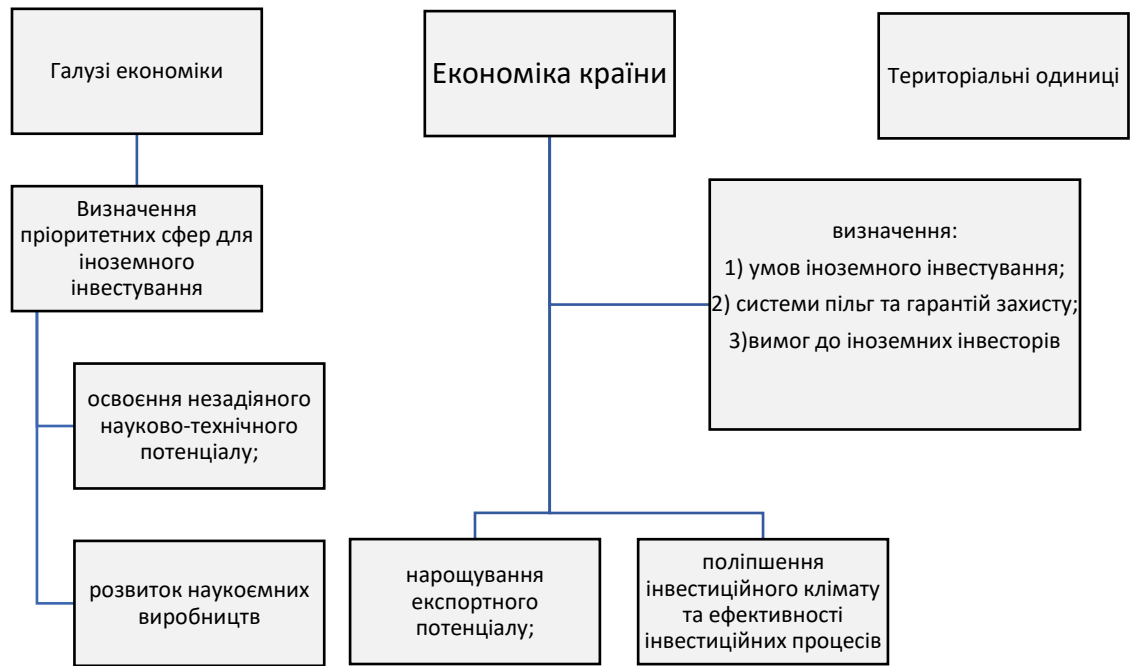

Рисунок 3.5 – Співвідношення регіонального та галузевого аспектів державної політики залучення іноземних інвестицій

ВИСНОВКИ

Інвестиційна діяльність – один з головних факторів економічного розвитку країни, вони стимулюють суттєві зміни в економіці та соціально-економічній сфері. Принциповим питанням для України залишається врахування регіональних аспектів її розвитку та впровадження ефективної регіональної інвестиційної політики.

На сьогоднішній день Україна потребує залучення значного обсягу фінансових ресурсів інвесторів, але для того, щоб вийти на світову економічну арену, потрібно покращити як економічні так і правові умови.

Україна має гарний потенціал, що може привабити інвесторів, це:

- велика площа (603 628 км²), та вигідне географічне розташування; (Україна має доступ до стратегічних ринків, зокрема, Європейського Союзу – одного з найбільших світових ринків; вихід до Чорного моря).
- багаті природні ресурси (які дають перевагу у низці галузей економічної діяльності);
- освічену робочу силу;
- надлишок незайнятого в економіці країни населення (рівень безробіття на кінець 2019 року - 8,6%)
- наявність досить перспективних галузей, які потребують інвестицій, достатня кількість інноваційних бізнес-ідей та проектів.

Але, разом з тим, є чинники, які заважають покращенню інвестиційного клімату України.

Політична турбулентність, нестабільна ситуація на заході країни має негативний вплив на економіку країни.

Високий рівень корупції та відсутність судової реформи вказує на прогавини в правовій системі. Хоч, дії щодо ліквідації корупції і мали розвиток за останній рік, але ж показники корупції залишаються високими.

Також, трудова міграція, що досі є актуальною проблемою для України сприяла відтоку кваліфікованих кадрів. Така ситуація не тільки зменшує кількість робочої сили, а й ефективність рівня освіти, що є сильною стороною країни.

Високий рівень тінізації економіки сприяє втраті великої частини фінансових ресурсів для держави, а також не дає побачити справжню статистику сегментування інвестицій.

Неефективне державне стимулювання. Як вже було сказано, закон щодо стимуляції інвестиційної діяльності – застарівший, на наш час, та потребує змін, щодо актуалізації провідних напрямів для України.

Централізація великих капітальних інвестицій. Україна розвиває регіони, що забезпечують приплив більшого обсягу інвестицій, та не зважає на інші. Це вказує на малоефективну інвестиційну політику на рівні регіонів.

Тож, шлях до підвищення інвестиційного клімату України можна розподілити на 3 сегменти:

Поліпшення політико-правових умов. Модернізація та актуалізація законодавства. Боротьба з корупцією та тіньовою економікою. Збільшити контроль над судовою владою.

Стимулювання провідних для економіки України галузей. На зараз, можна чітко виділити розвиток промислової діяльності на Україні. На даний момент, це провідна галузь для країни, вона залучає 40% капітальних інвестицій, багаті природні ресурси є гарним підґрунтям для неї. Тож, подальший її розвиток лише позитивно вплине на економіку країни. Також, через сучасний стан на сході країни збільшились вкладання в стан державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування, але це необхідність, а не розвиток країни. Слід краще проаналізувати потенціал країни, щоб ще виділити галузі, які можуть збагатити країну залученими ресурсами.

Розробка чіткої інвестиційної політики для всіх регіонів України. Інвестиційні ресурси наразі сконцентровані у великих містах. Зазначаючи 2 пункт цього шляху, слід скорегувати провідні напрями розвитку галузей, під потенціал кожного з регіонів.

Шлях до розвитку України – це підсилення сильних сторін, та знищення слабкостей в усіх чинниках життя країни.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України 18 вересня 1991 року № 1560 XII редакція від 20.10.2019, підстава - 155-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/ed20191020](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/ed20191020)
2. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць: Закон України 06.09.2012 № 5205-VI IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>
3. Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки: Розпорядження від 14 серпня 2013 р. № 843-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/843-2013-%D1%80>
4. Євро-Рейтинг/Рейтинг інвестиційної ефективності областей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euro-rating.com.ua/regiony/rejting-list/rejting-list-oblastej/>
5. Індекс інвестиційної привабливості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2019/07/Invest_UKR_1_half_2019.pdf
6. Офіційний веб-сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
7. Офіційний вебсайт Головне управління статистики у Дніпропетровській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/kap_inv/index.htm
8. Офіційний вебсайт Головне управління статистики у м. Києві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/>
9. Офіційний вебсайт Головне управління статистики у Київській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kyivobl.ukrstat.gov.ua/content/index.php3?lang=1>
10. Офіційний вебсайт Головне управління статистики у Луганській області [Електронний ресурс]. - <http://lg.ukrstat.gov.ua/index.htm>
11. Офіційний вебсайт Головне управління статистики у Чернівецькій області [Електронний ресурс]. - <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>
12. Бочі А., Поворозник В., Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaekonom_kaukra_ni.pdf
13. Калетнік Г. М., Державне регулювання інвестиційної діяльності/ Калетнік Г. М., Мазур А. Г., Кубай О. Г. // Державне регулювання економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

- https://pidruchniki.com/1813011338682/ekonomika/derzhavne_regulyuvannya_ekonomiki
- 14.Новікова К. І., Сучасний стан інвестиційно-інноваційної безпеки України [Електронний ресурс]. - <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3431>
 - 15.Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність / Новікова К. І., Новікова Л. Ф. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1584072012462/investuvannya/investitsiyina_diyalni_st
 - 16.Малько К. С. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах / К. С. Малько // Актуальні проблеми економіки. - 2015. - № 3. - С. 102. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_3_13
 - 17.Моїсєєва Ю. Інвестиційна політика України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/721>
 - 18.Мордань Є. Ю. Інвестиційний клімат України та шляхи його поліпшення/ Мордань Є. Ю., Гуща А. В. // Економічна наука – 2017 – с. 34-35. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2017/8.pdf
 - 19.Мороз, А.М. Основи правового регулювання//Банківські операції: підручник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://posek.km.ua/biblioteka/%D0%91/%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%9C%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B7%20%D0%90.%D0%9C..pdf>
 - 20.Петровська С. А. Оцінки інвестиційної привабливості регіону: порівняльний пофакторний аналіз // Механізм регулювання економіки. – №2. – 2012. – С. 95. – С. 95. Режим доступу: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_10/S_A_Petrovs_kaEvaluation_of_investment_attractiveness_of_the_region_a_comparative_factor_analysis.pdf
 - 21.Сидор Г. В./Інвестиційна привабливість регіонів / Г. В. Сидор, Г. І. Давидовська // Сталий розвиток економіки. - 2015. - № 2. - С. 186. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2015_2_28
 22. Швець Ю. О. Оцінка інвестиційного клімату в Україні: стан, проблеми та шляхи його поліпшення / Ю. О. Швець, О. В. Бурділо // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2017. - Вип. 12(2). - С. 166-167. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_12%282%29_37
 - 23.Салтикова Г.В. До питання координації монетарної та фіскальної політики / Г. В. Салтикова, Н.В. Котенко // Механізм регулювання

- економіки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2015. – №3. – С 58-67.
24. BDO IBC Overall ranking [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bdo-ibc.com/index.php?id=35>
25. fDi's European Cities and Regions of the Future 2020/21 – Winners [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.infoz.bg/doc/fDi-European-Cities-and-Regions-of-the-Future-2020-21.pdf>
26. Schwab K. The Global Competitiveness Report 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf